

БАНКАТА ЗА МЕЖДУНАРОДНИ РАЗПЛАЩАНИЯ И НЕЙНАТА ДЕЙНОСТ В ПЕРИОДА 1930 – 1945 Г.

Петър СТОЯНОВ

Abstract: *During the 1930s was established the world's oldest international financial institution – the Bank for International Settlements. Yet now, 88 years from its creation, both the academic community and the public know so little about it. On the basis of the bank's dark history, the goal of this paper is to reveal the dangerous and hidden aspects behind the globalization of finance which started during the interwar and war period.*

Key words: *Bank for International Settlements, Central bank cooperation, trading with the enemy, Nazi gold.*

JEL: N2, N24, N4, N44

Увод

Проблемите, свързани с дейността, историята и бъдещото развитие на международните отношения и институции винаги са били в центъра на обществения и академичен дебат от последните няколко десетилетия. В този смисъл буди недоумение, че и до ден днешен историята на Банката за международни разплащания – най-старата международна финансова институция, институцията, отговорна за оформянето на голяма част от междувоенния и следвоенния финансов ред, е толкова слабо позната. Фундаменталното отношение на този въпрос към разбирането на политическите и икономически проблеми, свързани с междувоенния и военния период, както и с финансовите аспекти на започналия след Втората световна война европейски (и глобален) интеграционен проект, налагат неговото разглеждане в настоящата тема.

Изложение

Банката за международни разплащания, (по-нататък в текста наричана с най-популярното си наименование – БИС, съкращение на английското Bank for International Settlements) е без съмнение една от най-важните международни институции, за която повечето хора е твърде вероятно въобще да не са чували (Auboin, 1955; LeVor, 2013). Причина за това, според един от най-дъл-

годоишните ѝ служители, главният мениджър на БИС за периода 1938 – 1958 г. Роджър Абоин, не се крие в нещо секретно или мистериозно, свързано с нейните дейности, а в това, че те са чисто технически (технократски) комплексни и неразбираеми (Auboin, 1955, p. 1). С настоящата статия авторът ще даде възможност на читателите сами да преценят дали единствената причина се крие единствено и само в това. В този смисъл авторът си поставя за цел да докаже тезата, че слабо познатата институция по-скоро дължи своята сенчеста история на политически неудобната специфика на своите дейности по време на Втората световна война. Дейности индиректно поддържали конфликта чрез така необходимото преливане на капитали и суровини между финансовите и индустриални кръгове на воюващите държави.

Основаването на БИС обикновено се свързва с проблемите, породени от военните задължения (т.н. репарации) на Германия, свързани с участието ѝ в Първата световна война. Постигането на споразумение по въпроса с германските задължения, не само предвид астрономическите им размери, е бавен, сложен и политически трудно постижим процес. Първата световна война глобализира военния конфликт до безпрецедентна степен, по подобен модел били глобализирани и последвалите финансови проблеми. Недоразвитата тогава международна финансова система не е проектирана да се справи с комплексните задължения и предизвикателства, породени от световния конфликт. От къде Германия ще намери средства да плаща? По какъв механизъм ще се осъществяват плащанията? Кой ще наблюдава и регулира репарационните плащания? Именно тези важни дискуссионни въпроси оформят първоначалната роля, структура и правен статут на бъдещата Банка за международни разплащания (LeBoer, 2013, p. 18).

През 1919 г., подобно на 1945 г., се оформят две идейни групировки сред победителите от войната: наказващите и възстановяващите. Франция и отделни представители на Великобритания, опиянени от победата и емоциите, повеждат групата на наказващите, а зад групата на възстановяващите застават основателите на бъдещата БИС. Те представляват корпоративните интереси на най-крупните финансови и индустриални дружества в Съединените щати, Великобритания и Германия. Това е и групата с далеч по-стратегически и прагматично оформени идеи, включващи възстановяването на Европа и особено на перспективната германска икономика с цел засилването на собствени позиции и процеси на икономическа глобализация (LeBoer, 2013, p. 19). Като основни представители на споменатата групировка в бъдещата БИС застават Монтагу Норман, управител на Централната банка на Англия, чрез първия управителна на борда сър Ото Нимайер, а също Хялмар Шахт, член на борда на БИС, управител на

централната банка на Германия и министър на икономиката от 1934 до 1943г., по време на управлението на нацистката партия. От американска страна начело застават крупния банкер и предприемач Джон Пиърпонт Морган, неговият съдружник банкерът Томас Ламонт, най-силната юридическа кантора на Wall Street – Sullivan & Cromwell, чрез своя виден съдружник – представителя на американското разузнаване в Швейцария (т.н. Управление на стратегическите служби) Алън Дълес (той е бъдещият първи директор на ЦРУ) и управителят на БИС, наследилият сър Ото Нимайер през 1940 г., американски адвокат Томас Макитник (LeVog, 2013, p. 28). Именно съчетаването на идеите и интересите на споменатите две политически и икономически групировки подготвят почвата и дори частично подпомагат повторението на катастрофата от 1914 г. в периода 1939 – 1945 г. (Sutton A, 1976).

До 1924 г. размерът и механизмът по обслужване на военните задължения на загубилите държави се ръководят от идеите и представителите на вече споменатата т.нар. наказваща групировка. Ефектът на непосилните задължения върху германската икономика логично се материализира по катастрофален начин. Деградиращите и разпадащи се обществени отношения, растящата безработица, хиперинфлацията и засилването на влиянието на крайно десни и леви групировки довеждат до пълна неплатежоспособност на длъжника Германия, а на по-късен етап и до идването на нацистката партия на власт. Разрастващата се всеобща европейска политическа и икономическа криза, породена от все още нерешените предвоенни и следвоенни конфликти, създава подходящи условия за намесата на втората идейна група. Водеща позиция заемат американските ѝ представители чрез оглавилите през 1924 г. новата репарационна комисия банкер Чарлс Доус. Според разработеният от комисията т.нар. план Доус Германия получава огромен стабилизационен заем, а репарационните ѝ плащания рязко се намаляват до бъдещо възстановяване на нейната икономика. За разлика от Европа, Първата световна война предизвиква икономически бум и драстично увеличение на капиталите в САЩ, позволявайки на банковата ѝ система да подкрепи агресивни инвестиции на американски компании в германската промишленост (LeVog, 2013, p. 19).

Между 1924 и 1928 г. Германия получава средно по 600 милиона долара заеми на година, половината от които идват от американски банки. Заемите револвират и в крайна сметка се връщат обратно в САЩ, обслужвайки едновременно репарационните задължения на Германия към Англия и Франция, и техните собствени (на последните две държави) към американските финансови институции. Изключително важен аспект в този процес е изплащането на предоставените кредити с акции в германски компании, позволявайки на англо-

американски дружества и капитали активно да се интегрират в германската икономика. Общата сума на чуждите инвестиции в германската индустрия за периода 1924 – 1929 г. достига 63 милиарда златни марки. Седемдесет процента от тази сума идва от американски банки, като в резултат през 1929 г. германската индустрия вече е втората водеща в света и се намира до голяма степен под контрола на водещи задокеански финансово-индустриални кръгове (Ahamed L., 2010, p. 216; Sutton A, 1976). Джон Морган чрез компанията ИТТ притежава 40% от телефонната мрежа в Германия и 30% от авиационния производител Focke-Wulf, а чрез компанията General Electric и 30% от AEG. Контролът върху Опел е поет от General Motors, а американската инвестиционна банка Dillon, Read & Co има ключово участие във втория по големина индустриален монопол – Германския стоманен тръст. Ключови суровини в производствения процес на германския индустриален гигант I.G. Farben се произвеждат от Standard Oil на Джон Рокфелер, а акции в перлата на химическата индустрия на Германия притежават дори водещи политици от конкурентни и бъдещи противникови държави, като например министър-председателят на Обединеното кралство в периода 1937–1940 г. Невил Чембърлейн (Sutton A, 1976).

Така оформилата се финансова експанзия завърша с избухването на икономически балон, срив на американския фондов пазар, отлив на инвестиции и разразяването на световна икономическа криза в края на 1929 г. (кризата е резултат от комбинация на много фактори). За пореден път Германия е заплашена от икономическа катастрофа. Отговорът на сякаш безконечния проблем с германските репарации е, разбира се, нова конференция и нова репарационна комисия. Инициативата продължава да бъде в ръцете на американското лоби, а начело този път е поставен индустриалецът, banker и дипломат Оуен Йънг. Именно назоваването на негово име пореден финансов план служи като претекст за създаването на Банката за международни разплащания.

В учебниците по Стопанска история обикновено се обръща по-голямо внимание на новите условия, параметри и финансови облекчения, свързани с плана Йънг, но не и на уникалната банкова институция, специално създадена за да ги администрира. Основен идеолог на тази нова финансова институция става Хялмар Шахт, управител на централната банка на Германия, който дори нарича БИС „моята банка“ (LeVor, 2013, p. 12; Schacht, 1956). Документи от архива на Централната банка на Англия показват, че близкият приятел на Шахт и управител на Bank of England Монтагу Норман предлага създаването на подобна банка на управителя на Централната банка на САЩ Бенджамин Стронг още през 1925 г. (LeVor, 2013, p. 18). При обсъжданията с кредиторите през 1930 г. Хялмар Шахт обяснява, че схемата, по която до този момент Германия обслужва задъл-

женията си, а именно взимайки заеми от други страни, е неприемлива и повече няма да бъде изпълнявана. Ако кредиторите наистина искат Германия да продължи да изпълнява задълженията си, те трябва да инвестират получените репарационни вноски в Германия или да финансират закупуването на германски стоки от трети страни. Именно с основната цел да обслужва този процес Шахт предлага създаването на т.нар. Банка за международни разплащания (Schacht, 1956).

На 20 януари 1930 г. правителствата на Великобритания, Франция, Германия, Белгия, Италия, Япония и Швейцария подписват един от най-необикновените юридически документи в съвременната история. На учредената чрез споменатия акт „Банка за международни разплащания“ е гарантиран пълен имунитет по националното и международно право. В устава на банката специално е упоменато, че нейната собственост и поверените ѝ активи са неприкосновени, както в мирно така и във военно време (LeBog, 2013, p.27). Експлоатирайки хаоса, свързан с германските репарации, международни финансови и индустриални кръгове реално успяват да основат най-привилегированата и защитена от закона финансова институция в историята – институция, която далеч надхвърля целите, първоначално предложени и заложили от нейните създатели. На БИС едновременно е даден законов статут на международна организация и на банка, работеща за печалба на своите акционери. Акционери в нея могат да бъдат само централни банки, като е направено изключение само за Централната банка на САЩ, която до 50-те години по политически причини е заместена от три частни банки – J. P. Morgan, собственост на вече споменатия Джон П. Морган, Първата национална банка на Ню Йорк и Първата национална банка на Чикаго. Управителите на централните банки са членове на борда на директорите, като всеки от тях има правото да назначава свои заместници, които могат да бъдат представители на финансови, търговски или индустриални среди от същата националност (LeBog, 2013, p. 28).

Първоначалният капитал на банката е 500 милиона златни швейцарски франка, като оторизираните дейности са: управление на репарационните вноски по плана Йънг, търговия със злато за своя сметка или за сметка на своите акционери, търговия с ценни книжа с изключение на акции, приемане на депозити и поддържане на сметки на централни банки, дейности като агент или кореспондент на централни банки и участие като страна в международни споразумения. С идеята да привлекат за бъдещи акционери и клиенти всички централни банки, особено тези на по-малки държави (което се осъществява и на практика), БИС предлага специфични услуги при условия по-добри в сравнение с предлаганите от която и да е централна банка. Например, ако централната банка на Гърция

иска да купи валута, различна от франкове, от сметката си в злато, съхранявано в Националната банка на Франция, първо трябва да купи франкове, после да ги конвертира при съпътстващи загуби от разменните курсове и комисионни. БИС от своя страна може да предложи услугата без комисионна по договорен разменен курс, директно спрямо търсената валута (LeVog, 2013, p. 29). Както ще се убедим от някои специфични случаи, взаимоотношенията на централните банки на определени държави с БИС могат да крият не само предимства, но и катастрофални недостатъци.

Що се отнася до условията за служителите на банката има единствено позитиви. Не случайно тринайсет хиляди души кандидатстват за работа в БИС само до края на 1930 г. От тях са назначени едва 95. Интересно е да се отбележи, че само малцина са банкери. Повечето са адвокати (включително вторият управител на банката в критичния период от 1940–1945 г.), икономисти, служители на Обществото на народите или офиса на комисията „Доус“. Заплатите са високи и освободени от данъци. Най-ниската за служителите е 15 000 долара при средна заплата в САЩ от 2 000 долара преди облагането (LeVog, 2013, p. 30).

Като пълен контраст на условията за работа в банката се развива политическата обстановка в Германия. Само две години след своето основаване БИС губи основната цел на своето съществуване – обслужването на задълженията по репарациите на Германия. След мораториума и Лозанската конференция от 1932 г. плащанията по репарациите са прекратени, а скоро след това и плащанията на задълженията по плановете „Доус“ и „Йънг“. Преставата да съществува и друг фундаментален елемент, свързан с дейността на БИС – златният стандарт. За „финал“ в Германия на власт идва Хитлер. Все по-ясно се очертава възможността за нова война и то отново между правителствата на банки – основни акционери в БИС. Уникалната финансова институция, противно на очакванията, не прекратява своята дейност – това би противоречало напълно на духа на корпоративната ѝ култура.

По време на Втората световна война управител на борда е американецът Томас Макитник. Генералният мениджър Роджър Абуин е французин, неговият заместник Пол Хеклер – германец (член на нацистката партия), главния секретар Рафаеле Пилоти – италианец, а основни икономически съветници на банката са шведи и британци (LeVog, 2013, p. 30). Отношенията между служителите и акционерите на БИС преди, по време и след края на войната остават професионални и колегиални. Техните националности нямат значение, всички те са технократи, отдали своята лоялност на религията на опортюнизма и международните финанси. А в тази религия има съвсем различен морален кодекс, в него

висшите ценности били поддържането на финансовите канали отворени. Гарантирано било оцеляването, адаптацията и постигането на резултати при всички положения и при всяка възможност. А възможности по време и особено на световен конфликт не липсват. Напротив, това е периодът, в който финансовата олигархия и обслужващият ги персонал и до ден днешен намират своята най-висша форма на изява.

Първата подобна ситуация се открива през 1938 г. след анексирането от страна на Германия на Судетската област в Чехословакия. Националната банка на Чехословакия предвидливо била прехвърлила по-голяма част от златните си запаси отвъд Ламанша. Златото било депозирано по две сметки – едната в Централната банка на Англия, другата отново там, но по сметка в БИС, чиито агент на Острова била именно пак Bank of England. Сигурността на златните запаси на младата чешка република е много повече от паричен проблем, те били материално изражение на национален суверенитет. Управителят на Националната банка на Чехословакия Джоузеф Малик счита, че дори германците да завладеят изцяло родината му, ако златните запаси останат на сигурно място, ще оцелее и потенциала за бъдеща независимост на страната (LeVog, 2013, p. 54). Оказва се обаче, че дълбоко е сгрешил. Неговото доверие в БИС и ръководството на Централната банка на Англия остава, меко казано, неоправдано. Само три дни след като германците навлизат в Прага под заплахата от разстрел германски представители нареждат на ръководството на Националната банка на Чехословакия да изиска прехвърлянето на златните запаси от двете свои сметки по лондонската сметка на Райхсбанк в БИС. Без да уведоми британското правителство (за което бил предварително инструктиран), управителят на Bank of England Монтагу Норман набързо превежда златото от чешката сметка на БИС в тази на Райхсбанк (LeVog, 2013).

Операцията по другата сметка е забавена поради опасения от политически и обществен скандал, но все пак е осъществена. Джордж Строс, депутат от лейбъристите, изказващ се пред Камарата на общините, описва ситуацията така: „Банката за международни разплащания е банката, която санкционира най-възмутителното дело на това поколение – изнасилването на Чехословакия“ (Elston, 1998).

Сметките в БИС и на всички насилствено окупирани от Германия европейски държави впоследствие са също така безпроблемно прехвърлени на Райхсбанк. За носещият почетната титла „Висш офицер на Ордена на короната“ барон Норман няма никакви реални юридически или морални последствия. Последствия имало за редовите граждани на Лондон и милионите войници на фронта, върху чиито глави се изсипват голяма част от материализираните се с

помощта на прехвърлените активи бомби. Така толкова ценената от барона независимост на поверената му централна банка и нейните скъпи клиенти в Банка за международни разплащания са купени на твърде висока цена.

Само две години по-късно – през 1940 г. Русия окупира Литва, Латвия и Естония. Съветските власти по аналогичен начин нареждат на управителите на трите централни банки да инструктират БИС за прехвърлянето на златните им запаси по сметката на руската централна банка. Паралелът с чешкото злато е повече от очевиден, резултатът обаче – коренно противоположен. Новият управител на банката, американският адвокат Томас Макитник, не само отказва да изпълни трансакцията, но и се обосновава юридически, цитирайки важния член 10 от устава на БИС, който забранявал принудителни мерки срещу клиенти на банката под въздействието на политически интереси и институции (LeVor, 2013, p. 65)!

Истинските мащаби, специфика и характер на дейността на банката в периода 1939–1945 г. са постепенно разкривани едва няколко десетилетия след края на Втората световна война. Според събраните данни се оказва, че обявеното от ръководството прекратяване на дейността и спазване на неутралитет са били висша форма на престъпна манипулация и цинизъм. В този период БИС действа като единствен реален международен клон на Централната банка на Германия (Райхсбанк) заради възможността си да осъществява така необходимото посредничество при разплащанията с външните доставчици на стратегически суровини и материали (представляващи корпорации най-вече от Швейцария, САЩ, Швеция, Латинска Америка и други). За да поддържа така необходимите финансови канали отворени, Германия продължава да обслужва стриктно финансовите си задължения към БИС, прехвърляйки по този начин част от паричните си ресурси дори към британското правителство (срещу което едновременно води и военни действия). Реално цели 82% от приходите на банката идват само от плащания на лихви за инвестирани в германската икономика активи (Toniolo and Clement 2007; Interrogation reports May 29 1945; Higham 1983; LeVor 1997).

Благодарение на изследванията на историка Пит Клемент (който също така е и тогавашен служител на БИС) разбираме, че 21.5 метрични тона злато са прехвърлени във физически обем от Германия до трезора на Швейцарската централна банка по сметката на БИС за плащания към нейните акционери. Установено е, че по-голямата част от златото, с което Германия продължава да плаща задълженията към външните си кредитори е именно от заграбените чрез БИС резерви на окупираните от Германия държави, както и чрез активи на физически лица, изпратени в концентрационни лагери ,включително злато от стомато-

логични пломби на стойност 3 милиона долара (Toniolo and Clement, 2007; Interrogation reports, May 29 1945).

Много по-интересен въпрос е оставен без отговор. Какво количество злато е прехвърлено към швейцарската сметка на Райхсбанк, чрез която правителството на Хитлер се разплаща със стратегическите си външни доставчици и още по-съществено – укрива военните печалби (включващи, например, заграбени активи от и чрез държавни служители на нацистката партия)? Независимо от опитите и голямото желание на Хитлер да достигне до положение на автаркия (икономическа система, при която търговските връзки с външния свят са силно ограничени или не съществуват) по време на самата война Германия се нуждае от сериозни количества стратегически вносни суровини. Това например са смазочни материали и петролни продукти от САЩ, шведска стомана, румънски петрол, волфрам от Португалия, месо от Южна Америка, като всички те се налага да бъдат заплащани с твърда валута (злато). Именно с тази цел нацистите и техните бизнес – партньори отчаяно се нуждаят от добре работещи финансови канали в граничещи неутрални държави. Това е и една от основните причини, поради която Швейцария така и не е била окупирана. След войната, се оказва че въпреки огромните материални и човешки разрушения германските индустриални дружества са успели да запазят и реинвестират огромните си печалби, като капиталът под формата на продуктивно оборудване, сгради инфраструктура и активи през 1948 г. е далеч по-голям от тези през 1936 г. (Higham, 1983; LeVor, 1997; Sutton, 1976).

Архивни документи и спомени на служители в американското министерство на финансите разкриват, че дейността на Банката за международни разплащания е обект на сериозна критика и разследване от страна на висши служители в администрацията на президента Рузвелт. Като основни противници на БИС и нейния американски директор Томас Макитник се очертават министърът на финансите Хенри Моргентау и неговия заместник видния икономист Хари Декстър Уайт (Henry Morgenthau diaries, 1944). Уайт вижда БИС най-ясно, акцентът на банката върху предполагаемия ѝ неутралитет е алиби за бъдещата ѝ лобистка роля в реконструкцията на Европа, той заявява: „Те се надяват да окажат ключово влияние в отношението към Германия по време на мирната конференция. Ето защо и Германия се е отнасяла към тях с най-голяма грижа. Изплащала им е дивиденди; пускала е хората от БИС да идват и да преминават през територията на врага; тя е била изключително внимателна и добре настроена към БИС, кърмила я е като бебе с надеждата, че това ще бъде една полезна институция, която ще защити интересите ѝ около масата на мира“ (Henry Morgenthau diaries 1944, p. 193).

По време на започналата през 1944 г. международна конференция в Бретън Уудс, обсъждаща въпросите на следвоенния финансов ред, Моргентхау, Декстър Уайт и представителя на норвежката делегация категорично настояват за закриването на банката. Първоначално никой не се изказва публично против, но след като Моргентхау представя проект за резолюция, според която нито една държава не може да участва в бъдещия Международен валутен фонд, без да е прекратила участието си в БИС, следва остра реакция от британската делегация. Нейният най-виден член, британският икономист Джон Мейнард Кейнс е категорично против. След като зад него застават и видни американски политици, и финансистите резолюцията е отхвърлена (Keynes to Morgenthau, July 19 1944).

Впоследствие професионалният път на основния критик на банката – Хенри Моргентхау, приключва безславно, докато противоположно се развива кариерата на директора на БИС Томас Макитник. Той се връща в Америка, където е назначен за вицепрезидент на Chase National Bank и управител на отдела по външни заеми. Никой така и не го принуждава да дава показания за дейността на управляваната от него в периода на Втората световна война уникална по своята роля и същност институция. За сметка на това той е поканен в Белгия, където му е връчен почетният „Орден на Короната“, колкото и иронично да звучи, заради приятелското си отношение към Белгия и дейността си като президент на БИС (LeVor, 2013, p. 93, 137). Макитник се пенсионира през 1954 г., като само пет години след края на войната на гости в Ню Йорк му идва получилият минимална присъда на Нюрнбергския процес и негов близък приятел – бившият вицепрезидент на Райхсбанк, директор на БИС и член на нацистката партия Емил Пул (LeVor, 2013, p. 126). Подобна е съдбата и на основния идеолог на банката от германска страна, бившият управител на Райхсбанк – Хялмар Шахт. След минимален престой в трудов лагер Шахт започва изключително успешна кариера като инвестиционен консултант на държави от развиващият се свят и дори основава своя собствена частна банка наречена Schacht & Co (LeVor, 2013, p. 112).

Заклучение

Банката за международни разплащания успява да оцелее и запази до ден днешен своята ключова роля в координацията на глобалните финансови отношения. Подобно на редица от водещите личности в управителното си тяло, тя показва забележителна способност да се адаптира и преоткрива в предизвикателствата на своята сложна и сенчеста история. Използвайки уникалните си контакти и юридическо положение по време на Втората световна война, БИС се оказва незаменимата институция, поддържала така необходимото преливане на

капитали и суровини между финансовите и индустриални кръгове на воюващите държави. Една рядко осветлявана дейност, без която машината на световния и регионален конфликт в един глоболизиращ се свят неминуемо и много бързо би колабирала. Разбира се, по-политически коректните академични и финансови кръгове биха искали тя да бъде запомнена предимно със следвоенната си роля в подготовката и осъществяването на Европейския паричен съюз, въвеждането на еврото, координирането на политиките на централните банки и банковия надзор.

REFERENCES

- Auboin, R 1955, 'The Bank for International Settlements, 1930–1955', in *Essays in International Finance*, Princeton University Press, Princeton.
- Elston, P 1998, 'Banking with Hitler', *BBC Timewatch documentary*. Accessed online at:
<https://www.youtube.com/watch?v=YauM5dHLn1s>
<https://collections.ushmm.org/search/catalog/bib227442>
<https://collections.ushmm.org/search/catalog/bib227442>
- Henry Morgenthau diaries*, Franklin D. Roosevelt Presidential Library and Museum. July 19, 1944, Book 755, Reel 216. Accessed online at: <http://www.fdrlibrary.marist.edu/archives/collections/franklin/index.php?p=collections/findingaid&id=535&q=&rootcontentid=189777> >
- Higham, Ch 1983, *Trading with the Enemy: An Exposé of the Nazi-American Money-Plot 1933–1949*, Robert Hale, London.
- Hjalmar, S 1956, *Confessions of the Old Wizard*, Houghton Mifflin, New York.
- Interrogation reports, Devisenschutzkommando, May 29, 1945. United Kingdom National Archives, London. FO 1046/763, German Loot.
- Keynes to Morgenthau, July 19, 1944, Franklin D. Roosevelt Presidential Library and Museum.
- LeBor, A 2013, *Tower of Basel: The Shadowy History of the Secret Bank that Runs the World*. PublicAffairs, New York.
- LeBor, A 1997, *Hitler's Secret Bankers: The Myth of Swiss Neutrality During the Holocaust*, Citadel Press, New York.
- Liaquat, A 2010, *Lords of Finance*, Windmill Books, London.
- Sutton, A 1976, *Wall Street and the Rise of Hitler*, Arlington House, New York.
- Toniolo G & Clement Piet 2007, *Central Bank Cooperation at the Bank for International Settlements 1930–1973*. Cambridge University Press.

Correspondence address:

Peter Stoyanov – Assistant professor, PhD

University of National and World Economy

Department of Political Economy

8-mi dekemvri Str., 1700, Sofia

Tel.: (+ 359) 887 292421

E-mail: petisto@gmail.com